

تریت اخلاقی

در اندیشه‌ی شهاب الدین نجفی سروردی

مؤلف: دکتر محمود شرفی

عضو هیأت علمی دانشگاه پیام نور

www.ketab.ir

سرشناسه : شرفی، محمود، ۱۳۵۴ -

عنوان و نام پدیدآور : تربیت اخلاقی در اندیشه‌ی شهاب‌الدین یحیی سهروردی/

مؤلف محمود شرفی.

مشخصات نشر : جهرم: مصلی، ۱۳۸۹.

مشخصات ظاهری : ۱۱۴ ص.

شابک : 978-600-5375-25-1

وضعیت فهرست نویسی : فیا

موضوع : سهروردی، یحیی بن حبش، ۵۴۹-؟ ۵۸۷ ق. -- نقد و تفسیر

موضوع : تربیت اخلاقی -- فلسفه

رده بندی کنگره : ۷۷۱BBR/ش ۴۴۳ ۱۳۸۹

رده بندی دیویی : ۱۸۹/۱

شماره کتابشناسی ملی : ۲۱۲۵۵۲۸

تربیت اخلاقی در اندیشه‌ی شیخ شهاب‌الدین یحیی سهروردی

مؤلف: دکتر محمود شرفی

صفحه آرای: وحید رحمانیان

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول/ ۹۰

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۷۵-۲۵-۱

آدرس ناشر: جهرم، جنب سینما، انتشارات مصلی

تلفن: ۰۷۹۱ - ۲۲۳۴۶۹۶

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار.....	۵
فصل اول	
مقدمه:.....	۱۰
زندگی نامه شهاب الدین یحیی سهروردی.....	۱۳
توضیح مهمترین کتابهای سهروردی.....	۱۶
حکمه الاشراق:.....	۱۶
التلویحات، المشارع و المطارحات، المقاومات و اللمحات:.....	۱۷
الالواح العمادیه:.....	۱۷
هستی شناسی از منظر سهروردی.....	۱۸
انسان شناسی از منظر سهروردی.....	۲۶
رویکرد سهروردی به نفس آدمی.....	۲۹
الف: ماهیت نفس.....	۲۹
ب: دلایل اثبات وجود نفس.....	۳۱
ج: رابطه نفس و بدن.....	۳۳
معرفت شناسی از منظر سهروردی.....	۳۴
الف) حکمت اشراقی.....	۳۵
ب) حکمت ذوقی.....	۳۷
ارزش شناسی از منظر سهروردی.....	۴۰

الف) ملاک ارزش‌های اخلاقی..... ۴۱

ب) ثابت و مطلق بودن ارزش‌ها از نظر سهروردی..... ۴۴

ج) مراتب ارزش‌های اخلاقی..... ۴۵

۱- ارزش‌های الهی..... ۴۵

۲- ارزش‌های فردی..... ۴۵

۳- ارزش‌های اجتماعی..... ۴۶

جمع بندی نهایی..... ۴۷

فصل دوم

تعریف مفاهیم..... ۵۴

معنای لغوی اخلاق:..... ۵۴

معنای اصطلاحی اخلاق:..... ۵۵

تربیت اخلاقی از منظر سهروردی..... ۵۷

اهداف تربیت اخلاقی از منظر سهروردی..... ۵۹

هدف غایی از نظر سهروردی..... ۶۰

قرب به حق:..... ۶۰

مراتب قرب:..... ۶۴

اهداف واسطه‌ای..... ۶۹

۱- عبادت..... ۶۹

۲- خودشناسی..... ۷۳

۳- اخلاص..... ۷۹

۸۲	اصول و روش‌های تربیت اخلاقی.....
۸۳	اصل تفکر.....
۸۶	روش‌های تفکر.....
۸۶	۱- مشاهده «سیر در آفاق».....
۸۸	۲- روش درون‌نگری «سیر در انفس».....
۹۰	اصل تذکر.....
۹۲	روش‌های تربیتی.....
۹۲	۱- یاد خدا و یادآوری نعمت‌های او.....
۹۶	۲- یاد مرگ و معاد.....
۱۰۰	۳- عبرت آموزی.....
۱۰۲	اصل مراقبت و محافظت بر اعمال.....
۱۰۴	۱- روش محاسبه نفس.....
۱۰۶	اصل تهذیب نفس.....
۱۰۸	۱- روش ریاضت و دوری از تعلقات دنیوی.....
۱۰۹	اصل اعتدال.....
۱۱۲	۱- روش ضد.....
۱۱۴	اصل صبر.....
۱۱۸	۱- روش توکل.....
۱۲۱	فهرست منابع و مآخذ.....

پیشگفتار

از آنجا که انسان در طی زندگی خود همواره با عمل قرین است، قهراً با اخلاقی بودن یا نبودن اعمال نیز مواجه است؛ حتی آنجا که انسان در موقعیتی که باید دست به انتخاب بزند، هیچ اقدامی انجام ندهد و عبارت دیگر هیچ تصمیمی اتخاذ نکند، باز انتخابی صورت گرفته است؛ و انتخاب مشمول قضاوت از حیث اخلاقی بودن یا نبودن قرار می‌گیرد. از طرف دیگر، اگر عملی با تمامی معیارهای رایج اخلاقی بودن ناسازگار باشد، باز هم از حوزه اخلاق خارج نیست، زیرا آن عمل از دیدگاه خود آن فرد پسندیده و اخلاقی است، منتها اخلاقی که مورد قبول عامه نیست. پس می‌توان اخلاقی را در مقابل اخلاق دیگر قرار داد، اما نمی‌توان اخلاق را نفی و انکار کرد. بنابراین بشر ناگزیر از داشتن اخلاق است، منتهی ممکن است ضابطه و معیارهای اخلاق در بین افراد متفاوت باشد.

در علوم تربیتی و شاخه‌های فرعی آن، و از آن جمله رشته فلسفه تعلیم و تربیت نیز، موضوع اخلاق و تربیت اخلاقی، یکی از موضوعات اساسی است. به گونه‌ای که تربیت اخلاقی یکی از محورهای اصلی تربیت، به شمار می‌رود؛ چیزی که بدرستی باید آن را آرزوی دیرین و بزرگ بشریت دانست؛ آرزو و هدفی که علی‌رغم اهمیت فوق‌العاده‌اش، تاکنون، نیل به آن کاملاً قرین توفیق نبوده است. با آنکه پیشرفت بشر در علوم و فناوری - و آموزش آنها - شگفت‌آور و خیره‌کننده بوده است، ولی او

دستیابی به آرزوی دیرینش یعنی پرورش اخلاقی را، اکنون بیش از پیش دست نیافتنی و دشوار می‌بیند. با این وجود، تربیت اخلاقی همواره برای اندیشمندان و پرورشکاران انگیزه بخش بوده و موجب شده است تا آنان هیچگاه از تکاپو برای فهم ساز و کار اخلاق و کشف روش‌های متریقی تر پرورش اخلاقی باز نایستند. بدین جهت از زمان سقراط در یونان، که وجهه همت خویش را پیشرفت اخلاق فردی و اجتماعی قرار داده بود و حتی پیش از او که زرتشت در ایران- بعنوان بلند پایه ترین سخنگوی اخلاق در دوران باستان- به این امر همت گماشته بود و از پندار نیک، گفتار نیک، کردار نیک و تکلیف اخلاقی سخن گفته بود، و یا بودا در هند، که در سده‌های پیش از میلاد مسیح، بر مهر و همدردی میان مردم و نیاززدن زندگانی تاکید می‌نمود و در پی رستگاری انسان بود، و تا امروز که در عصر بحران ارزشها و سقوط اخلاقیات به سر می‌بریم، بسیاری از اندیشه وران و صاحب نظران، هم و غم خویش را در راه ترفیع اخلاق و به‌صورت دیگر تربیت اخلاقی ابناء بشر صرف نموده‌اند. نتیجه تمام این تلاشها این است که در حال حاضر مکاتب، نظریه‌ها و رویکردهای متعددی در قلمرو اخلاق و تربیت اخلاقی وجود دارد.

در مکاتب فلسفی اسلامی و در دیدگاههای حکمای مسلمان نیز آنچه به وضوح مشاهده می‌گردد وجود نظریات تربیتی به خصوص تربیت اخلاقی است. به عبارت دیگر، وجود حکمت عملی در کنار حکمت نظری،

در میان این فلاسفه، بیانگر اهمیت اخلاق و پرورش شخصیت اخلاقی انسان و نشان دادن راههای عملی در رساندن وی به سعادت است.

کتابی که پیش روی خوانندگان محترم قرار گرفته است، به معرفی مبانی فلسفی سهروردی: می‌پردازد و در نهایت سعی بر این خواهد بود تا اهداف، اصول و روش‌های تربیت اخلاقی، بر گرفته از مبانی فلسفی وی ارائه شود.

بنابراین قابل ذکر است که مطالعه‌ی این کتاب برای دانشجویان رشته‌های علوم تربیتی، مراکز تربیت معلم، دوره‌های آموزش ضمن خدمت فرهنگیان، معلمان، می‌باشد. تصور می‌شود این کتاب بتواند در سطوح مختلف تحصیلات دانشگاهی به شکل‌های مختلف مورد استفاده قرار گیرد که بهتر است تشخیص این شکل‌ها به اساتدان و مدرسان بزرگوار واگذار گردد. امید است که علاوه بر جامعه دانشگاهی، علاقه‌مندان به تعلیم و تربیت نیز از آن بهره‌مند شوند. همچنین مزید امتنان خواهد بود چنانچه صاحب‌نظران حوزه تعلیم و تربیت کمبودها و کاستیهای این اثر را گوشزد نموده، بدین ترتیب راه را بر عرضه مطلوبتر آن در چاپهای بعدی هموار نمایند. والسلام

محمود شرفی

استادیار دانشگاه پیام نور

تابستان ۱۳۸۹